

ТЕМА: *Водойми України*

Етап навчального модуля: адаптивно-перетворювальний

МЕТА:

- Сформувати поняття про водойми;
- дати поняття про джерело, річку (її будову, складові частини), озеро, болото, море;
- навчити дітей їх розрізняти;
- розвивати спостережливість і уяву;
- розвивати прагнення примножувати багатства Землі;
- виховувати дбайливе ставлення до водоймищ.

ОБЛАДНАННЯ: фізична карта України, мікрофон, надписи водойм і теми «Водойми України», контурні карти, назви озер, сигнальні картки «Крапельки-обличчя», телевізор, комп'ютер, презентація, міні-підручник.

Хід уроку:

I. Організація класу

Продзвенів уже дзвінок,
Починається урок
Він не звичаний і цікавий
До нас гості завітали
Повернімось до гостей
Привітаймось: «Добрий день»!

Руки вгору, руки вниз.
На сусіда подивись.
Руки вгору, руки вниз.
Ти сусіду посміхнись.

Радю, діти, посміхніться
І до сонця потягніться,
В різні боки нахиліться.
Раз – присядьте, два – присядьте
І за парти тихо сядьте

- Сьогодні у нас заняття незвичайне, ми будемо подорожувати на уявному кораблі «Україна». Перш ніж розпочати мандрівку ми повинні пригадати те, що нам потрібно під час подорожі.

(гарний настрій, бажання пізнавати нове, пригадати вивчений матеріал)

II. Актуалізація опорних знань.

1). Робота в зошиті

- Попрацюємо спочатку в зошиті на с. 22: зафіксуємо погоду дня в календарях спостережень

2). Робота в міні-підручнику

- Визначимо настрій, з яким починаємо заняття
- Природничий диктант із взаємоперевіркою

1. Території суші, які мають рівну поверхню це – **рівнини**.
2. Рівнини поділяються на – **височини, низовини**.
3. Низовини на карті позначають – **зеленим кольором**.

4. Підвищення на рівнині це – **горб**.
5. Велике заглиблення із крутими схилами на поверхні землі це – **яр**.
6. Через багато років круті схили ярів заростають рослинами і перетворюються на – **балки**.
7. Ділянки поверхні високо підняті над рівнинами це – **гори**.
8. Залежно від висоти гори бувають – **низькі, середні та високі**.
9. Ряд гір називають – **гірським хребтом**.
10. У західній частині України простяглися – **Карпатські гори**.
11. На Кримському півострові височіють – **Кримські гори**.
12. Намалюй схему будови горба – **вершина, схил, підніжжя**.

Взаємоперевірка

Твоя оцінка

III. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми і завдань уроку.

- Відгадайте загадку

Вона прозора, як сльоза,
І кольором, мов бірюза.
На все вона спроможна.
Без неї жити не можна.
Тепер вгадайте, хто вона –
Ота звичайна рідина. (Вода)

- Нашу подорож буде супроводжувати крапелька води.

ВОДОЙМИ УКРАЇНИ

- Отже, сьогодні на уроці ми будемо мандрувати ... (водоймами).

Сл.2. Водойми України

- Діти, а щоб ви хотіли дізнатися про водойми? **Відповіді дітей**

Сл.3. Ми дізнаємося, **які водойми є на суші;**

- яку будову мають водойми і як вони утворюються;
- які водойми є на території України, де вони розташовані;
- користуючись умовними знаками знаходити і показувати водойми на фізичній карті України і навчитися визначати їх на контурній карті.

IV. Вивчення нового матеріалу.

1). - Без води життя на Землі неможливе:

- А чому? (В'яне квітка, страждає звір, замовкає пташка).
- Що б змінилося на Землі, якби зникла вода? Чому?
- Як і для чого людина використовує воду?

1-й учень. - Без води немає життя, вода є в кожній живій істоті. Без їжі можна прожити набагато довше, ніж без води. Людина і більшість тварин майже на 2/3 складаються з води, а деякі рослини - на 4/5.

Вода займає майже 3/4 поверхні земної кулі, і лише майже 1/4 доводиться на сушу. Вода є в океанах і морях, річках і озерах, під землею і в ґрунті. Вони

регулюють кругообіг життя на Землі, впливають на клімат, зберігають людину, рослинний і тваринний світ.

2-й учень. Коли води в організмі не вистачає, ми відчуваємося втомленими.

Якщо кількість води в організмі зменшується на 1/20, то піднімається температура тіла.

Коли ми втрачаємо 1/10 вологості – перестає битися серце.

- Де в природі є вода?
- Як виглядає наша планета з космосу? Чому?
- Яким кольором на карті і глобусі позначають воду?
- Як можна одним словом назвати моря, річки, озера? (Водоймища)

Сл.4. Все живе на Землі потребує води. Кожна її крапля є дорогоцінним скарбом природи. Вода напуває Землю, яка годує людину. Люди завжди розуміли значення води для себе .

- **Сл.5.** Упродовж багатьох віків люди обожнювали все: море, озеро, річку, криницю, джерело.

Сл.6. Вода - справжнє диво природи. Вона животворною силою наповнює незліченні річки і озера,

Сл.7. Перетворює пустелю у квітучий сад.

Сл.8. Вода вічно мандрує.

- Насправді люди не замислюються, що запаси води не безкінечні. Людство починає усвідомлювати значення чистої води тоді, коли її стає обмаль. У всьому світі через кожні 20 років подвоюється використання водних ресурсів. Отже воду треба економити .

2). Робота за логічно – опорною схемою

- Діти, давайте назвемо, що ми відносимо до водойм

Річка	Канал	Море
Ставок	ВОДОЙМИ	Джерело
Озеро	Водосховище	Болото

3). Проблемне запитання

- Тепер вам відомо, що відноситься до водойм. Водойми, діти, поділяються на два типи. **А які саме?** Подивіться, будь ласка, на слайд та у міні-підручник і скажіть. (Природні та штучні)

Сл.9. Водойми: Природні та штучні

4). Метод «**Займи позицію**»

В міні-підручнику поміщено розподіл водойм. Діти повинні зайняти позицію, тобто визначитись, що означає слово «штучні», та «природні» водойми без попереднього ознайомлення.

- Діти, так які ж це водойми природні, штучні?

Діти самостійно виводять правило.

- Ті водойми, які утворилися самостійно, без втручання людини, є природними: річка, море, джерело.

А ті водойми, які створила сама людина, називаються штучними: водосховища, канали, ставки.

Сл.10.

Так під час дощу і танення снігу частина води стікає в річки, випаровується, а решта

Сл.11.

просочується крізь ґрунт і пісок до глини, яка не пропускає води. Усі води, які знаходяться під поверхнею землі, прийнято називати підземними. Під землею вода очищується і фільтрується, і вже чистою виходить на поверхню.

Підземні води не залишаються нерухомими.

5). Відгадайте загадку

З-під гори та з-під крутої

Прокидається завжди

І тікає до морів

Через лози із ярів (Джерело)

Сл.12.

Вони рухаються підземними струмками і виходять на поверхню. Місце, де виходить вода, називається **джерелом**.

Сл.13.

Джерело - це вихід на поверхню Землі підземної води.

Сл.14.

Джерела утворюються в тих місцях, де шлях підземних вод перетинають яри, балки, горби або річки.

- Чи траплялось вам знаходити джерело? Де утворилося наше джерело? (на дні яру)
- Яка в ньому вода? (холодна і чиста)
- Чому?

6) Робота в підручнику.

- Відкрийте підручник на сторінці 110 і в темі “Джерело” знайдіть відповідь на це запитання. (останній абзац)

“Тому, що вода проходить через шар піску й очищається від домішок.”

Сл.15.

Там, де є джерела, водойми завжди поповнюються чистою водою.

На поверхню землі виходить вода, в якій є розчинені солі і гази. Таку воду називають мінеральною, і вона має лікувальні властивості.

Сл.16.

Народ надавав такій воді символічного значення: вона вважалась живою. Жива вода надавала силу, зцілювала рани, повертала до життя.

- З давніх часів джерельну воду люди вважали цілющою. У природі джерела дають початок річкам. Джерела – природні багатство країни. Їх необхідно охороняти і берегти. Не припускати пустощів, не кидати каміння та різний бруд, щоб не закривати і не замулювати вихід води із землі на поверхню.

7) - Відгадаємо загадку

Синя стрічка блищить,
Щось тихенько гомонить
І біжить собі, біжить
Не зупиниться й на мить (Річка)

- Багато річок є на Землі. У кожної своя назва, своя вдача. Течуть вони повз села і міста, гордо несуть води вдалечінь. А що ж таке річка?

Сл.17

Річка – це постійний потік води, який тече в заглибленні.

- Ті назви водойм, які ви почуєте на занятті, будете записувати у відповідний стовпчик у міні-підручнику на с.3.

Сл.18 Заглиблення по якому постійно тече річка, називається – руслом

Сл.19 Місце, де починається річка, називається виток.

Сл.20 Річка може витікати з джерела, болота, озера.

Сл.21 Річка може брати початок із гірських льодовиків.

Сл.22 Місце, де річка впадає в іншу річку, озеро, море або океан називається гирлом.

Сл.23 Більшість річок мають притоки тобто інші річки, які впадають у головну річку.

Сл.24 Річка має правий і лівий берег.

Сл.25 Річкою називають природний водотік, який має довжину понад 10км, а коротші – це струмки.

8) – Коли ви почуєте на зви водойм, то будете записувати їх у відповідній стовпчик у міні-підручнику.

Сл.26. В Україні 14 великих річок, 137 середніх,завтовшки понад 100 км, 4 тисячі – малих, завтовшки понад 10 км.

- Діти, а яка найбільша річка в Україні, ми дізнаємось, коли прочитаємо акровірш?

Давно ця річка славна
Народи три єднає
І в Чорне море плине.
Простори України
Розкішно прикрашає,
Очиці милує усім: дорослим і малим (Дніпро)

Сл.27. Дніпро-найбільша в Україні і третя за величиною в Європі річка.

Сл.28. Показ річки на карті річку показуй починаючи з виток до гирла.

Сл.29. Ось такий вигляд має річка Дніпро з космосу

Сл.30. *Дніпро* - бере свій початок далеко за межами України – в Росії (на карті)

Кожна річка має лівий і правий береги. Щоб їх визначити потрібно стати обличчям у напрямі течії. Праворуч буде правий берег, а ліворуч – лівий.

Сл.31 Найбільші ліві притоки *Дніпра* - Ворскла, Самара, Десна, Сула.

Сл.32 Найбільші праві притоки *Дніпра* - Прип'ять, Тетерів, Інгулець. **Всього Дніпро має майже 1500 приток.**

- Одна з найбільших повноводних рік в Україні, Дністер, що протікає у семи областях

Сл.33. *Дністер*--бере початок у Карпатах і впадає в **Чорне море. Довжина ріки – 1 363 км** (на карті)

Сл.34. На півдні України впадає у Чорне море - *Дунай* (на карті).

- Як вигадаєте, чим поповнюють свої води ріки України?

- Ріки України живляться талими сніговими та дощовими водами. Навесні рівень води значно піднімається, і вони затоплюють значні території.

9). - А тепер, діти, попрацюємо з контурними картами в зошиті на с.78-79. На контурній карті визначте три основних річки України. **Давайте їх назвемо: Дніпро, Дністер, Дунай.**

- Так які ви основні річки позначили на контурній карті? **Повторіть.**

(Інформація про Сіверський Донець та річки м. Харкова)

З ученя. Річки України - це її багатство. З давніх часів вони використовуються як судноплавні шляхи для перевезення вантажів і пасажирів. На річках побудовані гідроелектростанції. У південних, центральних і східних областях воду річок використовують для зрошування земель, а також там розвинене рибне господарство.

- Назви яких річок ви написали в міні-підручнику?

«Фізхвилинка».

Сидячи на стільці, руки на колінах, очі заплющені, тіло розслаблене.

“Сонце дає енергію любові.

Повітря дає нам енергію сили.

Рослини дають нам енергію життя.

Земля дає нам енергію добра.

Вода дає нам енергію чистоти.

Хай вічно духмяніють великі сили природи “

- “Розплющіть очі, посміхніться один одному, продовжуємо урок з гарним настроєм, з повними силами”

10). Давайте з вами будемо мандрувати далі, а до якого водоймища ми прибудемо, ви дізнаєтеся тоді, коли відгадаєте загадку

Сл.36

**Серед поля лежить дзеркало –
скло блакитне, а рама зелена.**

(ОЗЕРО)

- На земній поверхні є западини різної глибини і ширини, які заповнюються водою.

Сл..37 *Озеро – це водойма, яка утворилась в природній западині на поверхні Землі.*

Сл..38 *В озера, яке тільки народилось, круті береги і глибоке нерівне дно*

Сл..39 *Найглибше озеро в світі - Байкал*

Сл..40 *В Україні налічується понад 3000 озер, 30 з них є великими.* Озера відрізняються розмірами, глибиною, солоністю води, віком.

Сл..41 *На Поліській низовині більше 30 озер, серед яких найбільше – Світязь (на карті)*

Сл..42 *Найвідоміше озеро Карпат – Синевір (на карті). Воно знаходиться на висоті 1000 м.* Це гірське озеро вражає своєю красою. Максимальна глибина – 24 метри.

Сл..43. *У гирлі річки Дунай знаходяться найбільше за площею прісне озеро – Ялпуг (на карті).*

Сл..44. *На узбережжі Чорного моря є озера-лимани із солоною водою.*

Сл..45. *Солоними озерами багатий Крим.*

Сл..46. *Найвідоміше – озеро Сиваш, з якого добувають кухонну сіль (на карті).*

- Діти, а про які озера ми тільки, що вели розмову? Назви яких озер ви записали у міні-підручнику?

4-й учень. Якщо уявити. Що вся вода нашої планети вміщується у 3-літрову банку, то прісна займе лише півсклянки. А якщо з цієї склянки надібрати 3 краплі, то вони будуть складати воду рік і озер.

11). - У молодому озері вода чиста і прозора. Але з часом на дні його відкладаються мул, пісок. Воно швидко заростає рослинами, які відмираючи, падають на дно і замулюють його. Так озеро поступово міліє і перетворюється на водоймище, яке (загадка)

Сл..47 *Не море, не земля, човни не плавають, і ходити не можна.*

Сл..48. *Болото – це надмірно зволожена ділянка земної поверхні, на якій ростуть вологолюбиві рослини*

Сл..49 *В Україні болота поширені на Поліській низовині*

5-й учень. Болота зустрічаються в лісах, де на поверхню виходить джерело, а воді нікуди стікати. Утворюються болота в низовині біля річок, де вода затримується під час повеней. Болота поширені на Поліссі. Вони є переважно невеликими за площею і складають 2 % території України. З боліт ведуть початок і живляться багато річок. Вони поповнюють підземні води, що є важливим джерелом водопостачання.

6-й учень. Заросле болото нагадує зелену луку. Води не видно, але ходити по ньому небезпечно. Досить ступити на цю «Луку» людині чи великій тварині, щоб потрапити у в'язке багно, з якого самому вибратися дуже важко.

Рослини, які відмирають, осідають на дно болота, скупчується там, злежуються і перетворюються на торф.

- Діти, а що виготовляють з торфу?

(Паливо, ліки)

- Він використовується, як паливо і добриво для полів. З нього виробляють горючий газ, ліки, пластмаси.

ФІЗХВИЛИНКА Водоспади

Діти, ми потрапили у водойму **«Море»**

Сл..50. **Море** – це частина океану, яка заходить в сушу.

- Діти, чим море відрізняється від інших водойм? (1. Так, моря значно більші за розмірами, ніж річки та озера. 2. Якщо людина знаходиться на березі моря, то протилежного берега вона не бачить)

- Діти, а яка вода на смак у морі? (Солоно-гірка)

- А як ви гадаєте, чому морська вода така на смак? (...Тому, що там розчинені солі.)

Сл..51 **Наша країна морська держава. Вона має вихід до Чорного й Азовського морів.**

Сл..52 **Чорне море** велике і глибоке. Воно мілке біля берегів. Береги у багатьох місцях вкриті піском.

Діти, а хто із вас відпочивав на Чорному морі?

Будь ласка,, а що ти можеш розповісти про це море?

7-й учень. Я читала у енциклопедії, що Чорне море глибоке й тепле. Його середня глибина 1256 метрів, а найбільша - 2245 метрів. Улітку температура води становить +22...+25 С, а взимку +6....+8 С.

8-й учень. Чорне море - одне з найсвоєрідніших і цікавіших водоймищ земної кулі. На відміну від більшості морів, його водна товща складається з двох дуже різних пластів: тонкого поверхневого пласта, який населений рослинами і тваринами, і могутнього глибинного пласта, який позбавлений життя.

Солоність води з глибиною збільшується, а починаючи з 150 м з'являються сліди сірководня, тоді як кількість кисню різко зменшується, а із зростанням глибини зовсім зникає.

- А ще, діти, верхній шар води Чорного моря є багатим на рибу, її тут налічується близько 180 видів. Море також називають морем молюсків. У поверхневих водах багато медуз. На берегах селиться багато птахів, особливо пеліканів.

Сл.53. **Азовське море** набагато менше, ніж Чорне. Це море мілке і добре прогрівається сонячними променями.

- А хто відпочивав, діти, із вас на Азовському морі?

9-й учень. Мені розповідала мама, що Азовське море мілководне водоймище з плоским дном. Найбільша глибина 15 метрів, вода влітку нагрівається до +30 С., але взимку Азовське море замерзає.

- А ще, діти,

Сл.54. Азовське море унікальне тим, що в ньому живе дуже багато риби.

10-й учень. Це своєрідний рибний розплідник, природне відгодівельне господарство. Одна з найбагатших і найпродуктивніших водойм світу. У північній частині моря дуже багато солі. Тут добувають харчову сіль. На узбережжі Азовського моря є поклади залізних руд, нафти і газу.

IV. Закріплення вивченого матеріалу, узагальнення та систематизація знань.

12). Будьте уважні: я говорю питання а ви скажіть про яке море йде мова.

- Яке море називають морем молюсків (Чорне)
- На узбережжі якого моря є поклади залізних руд, нафти, газу? (Азовського)
- Назви яких морів ви записали в міні-підручнику?
- А скажіть: це моря якого океану? **Атлантичного.**

13). Гра «Так чи ні» .

Я буду читати запитання, а ви будете фішками давати відповіді, якщо згодні зі мною показуєте ТАК, а якщо не згодні НІ.

- 1.Вода – найбільш поширена речовина на Землі – так
- 2.Вода є всюди: в морях, ґрунті, повітрі – так
- 3.Місце, де починається річка це притоки-так
- 4.Життя на Землі є можливим без води – ні.
- 5.Ріка Дніпро бере свій початок в Україні – ні
- 6.Азовське море є глибшим за Чорне – ні
- 7.Найбільшим озером України є озеро Ялпуг – так.
8. Найвідоміше озеро Карпат – Синеві- так
9. Найглибше озеро в світі – Ялпуг – ні.

Сл..56 Всі ви, діти, молодці!

IV. Рефлексія

- Ось і повернулись ми із мандрівки. Вам сподобалося?
- Діти, а які завдання були найцікавішими?
- А що нового ви дізналися?
- На яких водоймах ми побували?
- А тепер відобразіть свій настрій на крапельці.

V. Підсумок заняття

- Якщо поглянути на Землю із Космосу, то видно , якою малою є наша планета порівняно зі Всесвітом. Це ще раз переконує людей у необхідності захищати свій дім – планету Земля!

Майбутнє нашої планети залежатиме від вас , тому що ви можете «стати дослідниками, моряками, авіаторами, інженерами, вченими, що перемагають усі труднощі і стихії».

Мені сподобалося як ви працювали на уроці, ви були активні,

Сл.5. 7 Вірш

VI. Домашнє завдання.

- Опрацювати статтю підручника «Водойми України» ст.110-116, дати відповіді на питання.

В зошиті на с. 78-79 нанести на карту притоки Дніпра, Дністра, Дунаю.

Диференційовані творчі завдання:

Підготувати повідомлення Лізі - про озеро Світязь,
 Кірілу про озеро Синевір,
 Ярославу – про озеро Ялпуг,
 Мар'яні – про озеро Сиваш

Подорож закінчена. До побачення!

сл..58 Успіхів Вам!